

Bulletin Tijdschrift

ALLIANCE NUMISMATIQUE EUROPÉENNE
EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

VOL. XVI (1966) N° 6

EEN ZELDZAME INGESTEMPELDE DAALDER VAN FREDERIK VAN BERGH (1568-83)

De heerlijkheid Bergh, in Gelderland, is de naam van een banne-rij, — graafschap sedert de xvie eeuw, — waartoe behalve 's Heerenberg ook Zaltbommel, Stevensweerd en Hedel behoorden.

Het muntrecht waarover de heren van Bergh beschikten werd hoofdzakelijk uitgeoefend te 's Heerenberg. Bij de verdeling van 1568 kwam Hedel toe aan Frederik, broer van graaf Willem IV, die er munten liet slaan op zijn eigen naam in de jaren 1577-83. Zoals vele munten uit de xvi^e eeuw, zijn er ook met instempelingen. In mijn verzameling heb ik een daalder van 30 stuiver, met jaartal 1579, ingestempeld met een in spiegelbeeld staande gotische Y. De instempeling staat in het veld oder de cijfers 15 van het jaartal, dat ter hoogte van de kraag, door het naar links gekeerd en geharnast borstbeeld, in 15-79 gesplitst wordt. Het omschrift der voorzijde ziet er uit als volgt: FREDE.C.D.MO.BA.I.HO.-.B.HE.D.I.W

Een gehelmd wapen beslaat het veld der keerzijde, met als omschrift: MONETA.NO.-.FACT.H.S.TRI

De interpunctie op voor- en keerzijde bestaat uit vijfbladige roosjes.

Men is onmiddellijk geneigd de instempeling toe te schrijven aan de stad Ieper. Alle instempelingen van Ieper, vermeld in de lijst die opgemaakt werd door de heer De Mey en verschenen in ons maandblad van april 1964, zijn er evenwel met een gekroonde gotische Y, zodat voor deze daalder alleszins een andere stempel gebruikt werd.

Volgens gezaghebbende meningen, waaronder deze van het Penningkabinet in Den Haag is het nochtans onwaarschijnlijk dat bij een belegering twee verschillende stempels gebruikt werden. Men moet daaruit niet besluiten dat de instempeling een vervalsing zou zijn, wel een raadsel, want nog meer instempelingen uit dezelfde periode blijven zonder verklaring.

Op te merken valt dat de instempeling een uitspringende Y heeft, die dus in verzonken relief staat. Een gelijkaardige instempeling op een daalder van Frederik van Bergh kwam onlangs in de handel, maar met een holle Y in de kloep.

E. VANDERCAMMEN

* * *

30 DRACHMES 1964, MARIAGE ROYAL GREC

Cette monnaie commémorative qui est l'œuvre de l'artiste grec Vasilis Phalireas fut d'abord frappée à Berne. Il paraît que les autorités grecques n'ont pas été contentes de cette exécution et il fut décidé de laisser faire le reste de la frappe par un autre atelier.

La Monnaie Royale de Kongsberg, Norvège, eut la commande après en avoir fait devis. Le graveur de la Monnaie M. Øivind Hansen nous a communiqué ce qui suit : « Nous avons procédé à quelques changements pour améliorer la qualité de la frappe du point de vue technique et visuel. Les changements sont les suivants : Le relief a été plus marqué, surtout de la tête et du buste du roi et au revers celui du corps de l'aigle. La bordure a été élargie de sorte que le dessin a été retréci. Retouche de tous les petits détails et rectification du champ pour obtenir la pleine frappe sur la pièce entière. Les types de caractères et leur grandeur ont été ajustés.

Détails techniques : Argent, 0,835, diamètre 30 mm, poids 12 g. Nombre de frappe à la Monnaie Royale : 20 millions de pièces.

(Bibl. : *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, Janvier 1966, page 6).

Gand

Ole JACOBSEN

* * *

PERFORATIE DER TSJECHISCHE BANKNOTEN

De Tsjechische banknoten die bij de verschillende verzamelaars in het land voorkomen zijn bijna altijd geperforeerd met het woord « Specimen » ofwel met enkele gaatjes op een verticale lijn.

Hoe dat komt? — Ruil en briefwisseling brachten verklaring:

In 1948, de dertigste verjaring van de republiek (CSR), kregen bedienden en beambten aan de Tsjechische Staatsbank, een premie. Deze premie was voorbehouden aan die bedienden, die 30 jaar dienst hadden en ze bestond uit een bankbiljettenalbum. Een gering aantal ambtenaren, d.w.z. die met een hogere functie, kregen in dit album ook de banknoten van vóór 1927, dus ouder dan 30 jaar. De overigen kregen echter alleen de laatste, d.w.z. deze uitgegeven na 1927.

Door de verdeling van Tsjecho-Slowakije, tijdens de 2^e wereldoorlog in het Protectoraat Bohemen-Moravië en Slowakije, kregen de bankbedienden van het gewezen Protektoraat de briefjes der CSR plus die welke in inloop waren in hun landsdeel. Deze van het gewezen Slowakije bekwamen die der CSR en ook nog die welke in omloop waren in Slowakije.

In 1955, 10 jaar na de bevrijding, kregen velen de briefjes van 1945 tot 1953 als bijzondere premie.

Alle bankbriefjes op deze manier verdeeld, zijn voorzien van de ene of andere perforatie.

Tot dan toe, waren er in de CSR bijna geen verzamelaars van papiergeld. Vóór 1945 waren het er slechts een tiental. Na 1948 is het aantal aanzienlijk gestegen en ieder verzamelaar, als het enigszins mogelijk was, trachtte de oude bankbriefjes in zijn bezit te krijgen, langs de gemelde bankbedienden om. Het gevolg was natuurlijk een geweldige stijging der prijzen. Indien het mogelijk zou zijn een briefje te vinden, dat *niet* geperforeerd is, dan is het bijna altijd in slechte staat en de prijs ligt zelfs 2 of 3 × hoger, dan deze der geperforeerde noten. Deze laatste zijn meestal in zeer goede staat, vermits zij nooit in omloop zijn geweest.

Dus: al met al, is deze perforatie een zekere ontwaarding, maar het is beslist *geen* vernietiging.

Schoten

Jan DE LEY

* * *

GERMANVS INDVTILLI L REMI OU TREVERI? (1).

L'importance du « Tetelbiere », placé dans le contexte de l'étude de la numismatique gauloise est depuis longtemps reconnue par les numismates et les historiens.

(1) Extrait de « *Numisma* 1965 » (Organe officiel du cercle numismatique du Grand-duché de Luxembourg).

Une étude de l'attribution des monnaies gauloises du type ou à la légende GERMANVS INDVTILLI L a été publiée au début de l'année par Malcolm Todd (1).

Cette question avait déjà fait l'objet de plusieurs études notamment par M. Alphonse de Schodt (2), M. E. Huber (3), M. Huybriants (4), M. D. Allen (5), M. Adrien Blanchet (6), ainsi que par M. René Kremer (7).

Notons, avant de continuer, que l'attribution aux Treveri de la pièce en question est de nos jours considérée comme acquise et Malcolm Todd à la fin de son étude ne doute pas de ce fait.

Pour l'attribution d'une monnaie celtique à un peuple déterminé, l'analyse de l'aire de dispersion, grâce aux lieux de découverte, constitue toujours un élément primordial.

Sans nous arrêter aux différents sites comme Vindonissa (13 pièces), Mohn (arr. de Trèves, 14 p.), Pommern (10 p.), Tongres (12-15 p.), Mont-Beuvray (19 p.) pour ne citer que les plus importants, il faut relever que le chiffre de 40 pièces que cite l'auteur, place le « Tetelbiërg » au premier rang.

Encore le nombre de 40 pièces cité provient sûrement de l'étude de René Kremer. Or les derniers recensements effectués parmi les collections particulières, laissent apparaître un nombre supérieur à 50 exemplaires.

La question de la localisation du ou des ateliers monétaires qui ont frappé cette monnaie et de la date de sa fabrication n'a pas encore été résolue.

La pièce en question se présente comme suit : Tête à droite (R. Kremer dit « Tête d'Octave », de Muysier « Tête romanisée » tandis que Malcolm Todd affirme que cette tête rappelle les portraits du milieu du règne d'Auguste).

Au revers : GERMANVS INDVTILLI L, taureau à gauche. La lecture de la légende a donné lieu également à quelques controverses.

Pour revenir à la localisation du ou des ateliers de fabrication, il nous faut constater que la découverte de plusieurs moules servant à couler les lingots en bronze destinés à la frappe de monnaies, laisse

(1) *Germanvs Indvtilli L, Remi ou Trevert* dans *Schweizer Münzblätter*, Heft 57, Februar 1965.

(2) *Revue belge de numismatique*, 1885.

(3) *Jahrbuch der Gesellschaft für lothringische Geschichte und Altertumskunde*, Metz.

(4) *XXIIe Congrès archéologique*, Malines 1911 (Belgique).

(5) *The Origins of Coinage in Britain: a Reappraisal*, in *Problems of the Iron Age in Southern Britain*, ed. S. S. Frere (1958), p. 120-1.

(6) *Traité des monnaies gauloises*, 1905.

(7) *Les monnaies gauloises trouvées au Titelberg*. Publications de la Section Historique, LXVII, 1938.

apparaître avec certitude l'existence d'un atelier de monnaies au « Tetelbiërg ».

R. Kremer affirme que les pièces des Treveri portant la légende ARDA proviennent de ce site.

Il serait alors également possible et même vraisemblable que les pièces à la légende de GERMANVS INDVTILLI L furent frappées à cet endroit!

Le nombre des pièces découvertes serait une preuve convaincante de cette affirmation.

L'étude de Malcolm Todd montre encore un autre aspect qui est extrêmement intéressant pour notre connaissance des Treveri.

En effet les monnaies portant cette légende, trouvées en Grande-Bretagne, seraient des témoins d'une culture commune entre les populations belges du sud de la Grande Bretagne et celles du nord de la Gaule, ce qui implique des échanges réguliers d'hommes et de marchandises à travers la Manche.

Une carte des routes principales de commerce en Gaule et en Germanie laisse apparaître la situation exceptionnelle du « Tetelbiërg » à proximité de la Moselle.

C'est ainsi que la principale direction prise par les pièces à la légende GERMANVS INDVTILLI L à partir de leur centre Treveri (lire Tetelbiërg) est à l'ouest le long de la Marne et de la Seine et à l'est le long de la Moselle et par la voie du Rhin.

Ce ne sont d'après les historiens comme le rappelle Malcolm Todd rien d'autre que les routes familières utilisées par les marchands de la période préromaine.

Notons encore que la datation des monnaies s'est révélée assez difficile, toutefois l'on pense généralement que les premières émissions de ce monnayage doivent être datées des dernières décennies du premier siècle avant J. C.

Comme aucun exemplaire n'a été retrouvé dans les camps de Rhénanie qui furent occupés après le règne d'Auguste, Malcolm Todd pense que la frappe a cessé avant l'an 10 après J. C.

L'étude de Malcolm Todd sur les monnaies à la légende de GERMANVS INDVTILLI L, nous montre une fois de plus l'importance du « Tetelbiërg » dans l'étude de l'époque préromaine de notre histoire.

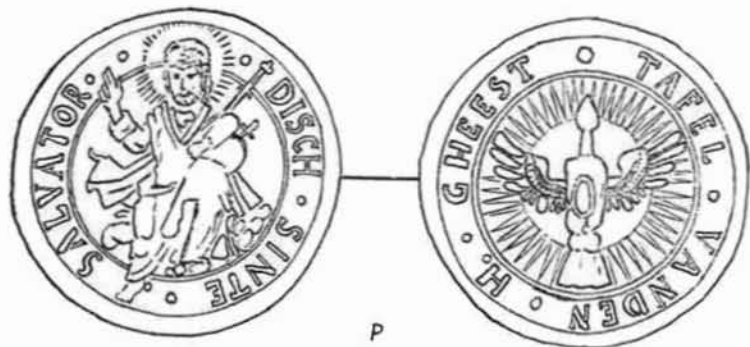
R. PROBST

BRUGSE PRESENTIE-, KERK- EN ARMENLOODJES (vervolg)

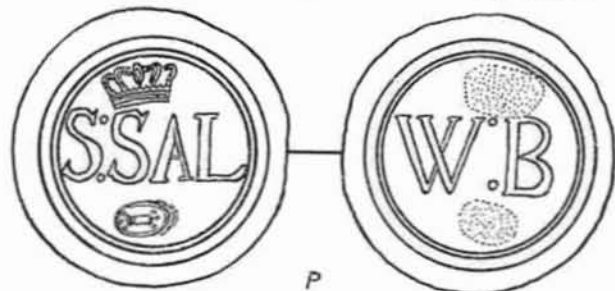
3. Penningen van de Sint-Salvatorskerk

a. Penning der H. Geesttafel :

Vz : De Apostelen verenigd in een zaal te Jerusalem — de Heilige Geest verschijnt boven hun hoofden : DEN GHEEST DIE DAELDE VAN BOVEN

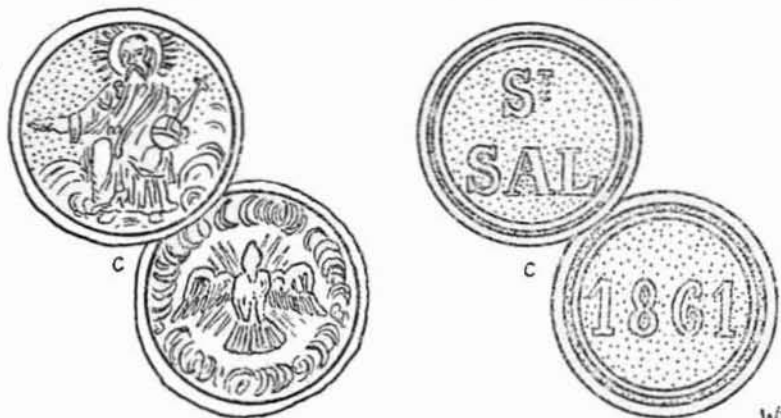
P

P

P

C

C

W/

Kz : Rechtstaande beer houdende het wapenschild der stad Brugge tussen de cijfers (getal) 15 49. Tekst : TE RECHT MOETEN WHI DANCKEN EN LOVEN. — Ø 31 mm.

b. Spekpenning :

Vz : Wereldbol versierd met een kruis tussen de letters ST SA (Sint Salvator).

Kz : SILR PORC 129 (Silvester spek en armenummer 129) — Ø 21 mm.

c. Broodpenningen :

1. Vz : De Zaligmaker zegenend met de rechter hand : DISCH. SINTE.SALVATOR.

Kz : H. Geest op een stralende zon : TAFEL.VANDEN.H. GHEEST — Ø 42 mm. (zie tekening).

2. Vz : als vorige.

Kz : Paaslam met vaandel (wapen van Jerusalem). — Ø 42 mm.

3. Vz : De Zaligmaker rustend op wolken.

Kz : H. Geest omringd door wolken. — Ø 30 mm. (zie tekening).

4. Vz : ST SAL (Sint Salvator).

Kz : 1661. — Ø 30 mm. (zie tekening).

5. Vz : Sint-Andrieskruis tussen de letters SS (Sint Salvator) met twee broodtekens tussen het kruis.

Kz : 1633 met onderaan een broodteken (bolletje). — Ø 24 mm.

6. Vz : Miskelk (broodpenning der St Janskapel).

Kz : Gotische B (brood). — Ø 18 mm.

7. Vz : Tekst : DEN.H:GHEEST VAN ONSE LIEVE VROUWE TER CAPPELE 1647 (broodpenning der O. L. V. kapel).

Kz : H. Geest omringd door wolken. — Ø 31 mm.

8. Vz : S:SAL (Sint Salvator).

Kz : W:B (wijk B). — Ø 35 mm. (zie tekening).

9. Vz : S:SAL

Kz : W:B vierkant met afgesneden hoeken. 35×35 mm.

10. Vz : De Zaligmaker rechtstaande tussen 16 32 — CAPLUM. ECCLESIAE.COLLEG.S.SALVATORIS.BRUG. (Kapittel van het geestelijk college van Sint Salvators te Brugge). — broodpenning van het kapittel.

Kz : H. Eloisius, hulppatroon der kerk : PECCATA.TUA.ELEEMOSYNIS.REDIME.DANIEL.CAP.4 +. — Ø 45 mm.

d. Tegenwoordigheidspenningen voor het bijwonen der Kristelijke lering (katechismus).

1. Vz : CHRISTELYKE LEERINGE ST SALVATORS, bovenaan dubbele palm.

Kz : I (eerste klas), rechts 'n ingeslagen kruis. — Ø 33 mm. Deze penningen werden door de pastoor van Sint-Salvatorskerk aan de kinderen gegeven die getrouw de Katechismus bijwoonden en waren in drie klasse ingedeeld.

2. Vz : Tekst : CHRISTELYKE LEERINGE ST SALVATOR
Kz : 2 (2° klas) onderaan : 'n ingeslagen kruis. Rechthoekig :
35 × 22 mm.
3. Vz : CHRISTE LEERINGE ST SALVATORS.
Kz : 3 (3° klas), onderaan links of rechts 'n ingeslagen kruis.
driehoekig met afgesneden hoeken : zijde 38 mm. (zie tekening).
- e. Armenpenning :
Vz : Zaligmaker uit het graf opstaande.
Kz : Paaslam met vaandel. — Ø 27 mm.

4. Penningen van de Sint-Jacobskerk

A. Broodpenningen :

1. Vz : drie broodjes met middenin twee gekruiste pelgrimstaven en het jaartal 1702.
Kz : 1702 met bovenaan een Sint Jacobsschelp en onderaan een open zak met schelpen. — Ø 33 mm.
2. Vz : Calabas tussen 4 S T (4 stuivers), boven links : BROODT en onderaan 1702.
Kz : Calabas op twee gekruiste pelgrimstaven tussen het jaartal 1709. — Ø 40 mm.
3. Vz : Twee pelgrimstaven waartussen drie broden en het jaartal 1725, bovenaan een calabas.
Kz : 1725 met bovenaan een St-Jacobsschelp en onderaan een brood. — Ø 30 mm.
4. Vz : 5 broden met bovenaan een St-Jacobsschelp en onderaan 'n 4.
Kz : BROODTEEKEN. — Ø 44 mm.
5. Vz : Mand met drie broden op twee gekruiste pelgrimstaven B (brood) 6 S T (6 stuivers).
Kz : St-Jacobsschelp op twee gekruiste pelgrimstaven. Bovenaan : BROODT ; onderaan : 1732. — Ø 40 mm.
6. Vz : St-Jacobsschelp.
Kz : S JACOP (in gotische letters). Achthoekig 24 × 24 mm.
7. Vz : Twee gekruiste pelgrimstaven met hangende calabassen tussen het jaartal 1747. Bovenaan een pelgrimshoed en onderaan 3 broden.
Kz : Een roos bestaande uit vier schelpen met in het midden een bol ; DISCH TEECKEN VAN ST IACOBS 1747. — Ø 37 mm.
8. Vz : DISCH St JACOB 1747
Kz : is samengesteld uit drie tegen elkander geplaatste schelpen. — Ø 32 mm.

B. Penningen voor de christelijke lering :

- a. Vz : St-Jacobsschelp tussen het jaartal 1773 ; onderaan CATHECIS

- Kz : St-Jacobsstaf met calabas tussen de letters St IAC ; onderaan : GROOTEN (voor volwassenen) — Rechthoekig met afgeronde kleine kant 45 × 30 mm.
- b. Vz : St-Jacobsschelp met onderaan St IAC (Sint Jacob).
Kz : Pelgrimstaf met hangende calabas CATEC (catechismus) — Ø 34 mm.
- C. Houtpenning :
Vz : 'n V en drie bossen hout (voor drie bossen hout).
Kz : St-Jacobsschelp met onderaan 1732. — Ø 37 mm.
- D. Hoedenmakerspenning voor het bijwonen der kerkdiensten :
Vz : In een schuin vierkant met oogje : aartsvader Jacob met in de rechterhand een scepter ; in de linker een hoed.
Kz : Effen. — Vierkant : 17 mm.
- E. Bedevaartpenning :
Vz : Stok met twee slangen errond ; bovenop een schelp. Links een slang vormende een S en rechts een letter J.
Kz : St-Jacobsschelp. — Ø 25 mm.

5. Kerkpenningen van Sint Donatus

1. Sint-Donatuskerkpenning :
Vz : God de Vader zittend op een troon en houdende in beide handen God de Zoon, hangend aan het kruis.
Kz : Gotische D (Donatus). — Rechthoekig 27 × 23 mm.
2. Broodpenningen :
- a. Vz : DISCH S. DONAS (Dis- of armentafel van Sint-Donatus).
Kz : BROOD. — Achthoekig 29 × 29 mm. (zie tekening).
- b. Vz : WEKE BROOD (wekelijkse uitdellingen van brood).
Kz : DISCH S. DONAS. — Ø 31 mm. (zie tekening).
- c. Vz : DISCH S. DONAS.
Kz : BROOD. — Ø 27 mm.
3. Houtpenning :
Vz : DISCH S. DONAS.
Kz : HOUT. — Ø 34 mm.

Mechelen
(*vervolgt*).

V. WYCKAERT

LE MILLÉNAIRE DU MONNAYAGE NATIONAL POLONAIS

Cette année sera commémoré le millénaire de la première monnaie frappée en Pologne. Avant 966 et pendant le début du moyen-âge,

comme le prouvent les trouvailles, il ne circulait sur le territoire qui forme la Pologne que des monnaies byzantines, arabes et européennes. Le premier roi de Pologne Mieszyslaw Ier (Miezzko) donna l'ordre de fabriquer des deniers et des oboles. Ces monnaies furent les premières de Pologne. Au droit, nous voyons une couronne stylisée avec l'inscription MISICO. Nous ne connaissons par les trouvailles que 47 exemplaires de cette monnaie. L'unité de compte à cette époque était le Grzywna qui pesait 367 gr ce qui équivalait à peu de choses près à la livre carolingienne. Ce Grzywna était divisé en 240 deniers mais, au fil des ans, il devint plus léger pour atteindre vers la fin du XIIIe siècle la moitié de ce poids. La première mention du nom de la Pologne se retrouve sur une pièce de Boleslaw Chrobry (992-1025) sous la forme de PRINCEPS POLONIE. Ici, une fois encore, la numismatique sert l'histoire car c'est bien avant la plus ancienne chronique, la première mention de la Pologne au cours de son histoire. Ce roi fut sans nul doute celui qui porta les frontières de la Pologne le plus loin : en effet, il règne sur un pays allant de la Baltique au nord de la Mer noire et de la région où se situe actuellement Berlin à celle où se trouve Moscou. C'est également ce monarque qui changea son titre de prince en celui de roi comme en témoigne un denier plus tardif sur lequel nous lisons REX BOLEZLAVS.

Outre le livre qui vient de sortir de presse et dont nous avons parlé dans un bulletin précédent, la Pologne fait frapper une médaille dont la reproduction en format réduit se trouve ci-dessous.

Ajoutons encore que ce millénaire coïncide avec la commémoration du bi-centenaire de la Monnaie de Varsovie qui frappa en 1766 sa première pièce, en l'occurrence un 2 Zloty de Stanislas-Auguste.

Jean DE MEY

***

DE BERUCHE EN ECHE ROEBEL VAN KONSTANTIJN (vervolg en slot)

In 1868 schreef prins Trubetzkoï, russisch konsul te Marseille, brieven aan zijn kozijn, graaf S. G. Stroganov, baron Koehne en prins Alexander van Hessen (Darmstadt) om hen te vragen hun deel bij te dragen in den aankoop van de 5 roebels van Konstantijn. Volgens Trubetzkoï zouden de munten toebehoren aan de weduwe van een pools uitwijkeling die ze in 1830 in zijn bezit zou gekregen hebben. Trubetzkoï voegde bij zijn brieven fotocopies van zijn biefwisseling met de vertrouwensman van de eigenaarster alsmede fotos en afdrucken der munten.

Het slaan der munten van Trubetzkoï werd op een hoogstaand technische wijze uitgevoerd. Zoals de munt van Schubert, die op dat ogenblik de enige gekende was, hadden zij een gladde rand en verschilden slechts met voornoemd geldstuk in de schikking van de stempels. De factuur der motieven was heel typisch voor de jaren 1850-1860.

A. V. Trubetzkoï, die vroeger officier geweest was in het regiment der ruiters van de Garde, verspeelde zijn goede reputatie door zijn nauwe betrekkingen met Dantes, de moordenaar van de grote russische poëet A. S. Pushkin en door de rol die hij speelde in de schandelijke vervolgingen van deze dichter. In 1845 ging hij op rust met den graad van kolonel en verbleef vanaf 1852 in Amerika tegen het bevel in van Nikolaas I om terug naar Rusland te komen. Hij werd bedreigd om voor de krijgsraad te verschijnen maar de keizer stierf. Bij zijn terugkeer nam Trubetzkoï terug dienst in het leger en trok zich eindelijk terug in 1857. Van 1868 tot 1874 bekleedde hij het ambt van russisch konsul in de verschillende havens van de Middellandsche zee.

Het aantal munten ten verkoop aangeboden (5 in plaats van 3) boezemde geen vertrouwen in aan de geadresseerden van Trubetzkoï en zijn voorstel werd afgewezen. Te St. Petersburg gingen geruchten rond dat Trubetzkoï trachtte zich van valse munten te ontdoen wat ook de bijzonder klare uitgesproken opinie van Koehne was. Om zijn reputatie te redden gaf Trubetzkoï een kortschrift uit te Marseille in 1873 (in 40 uitgiften), zijn briefwisseling met alle betrokken personen bekend makend en trachtte alzo te bewijzen dat het muntstuk van Schubert een vals was dat in Amerika zou gemaakt geweest zijn.

Volgens Trubetzkoï zou hij een zekere Girault, handelaar in munten en vertegenwoordiger van den heer Webster, een rijke amerikaanse verzamelaar uit Kentucky, overtuigd hebben om de 5 munten als een geheel aan te kopen, er 2 van te wisselen terwijl de 3 andere munten, zoals nadien door Girault bevestigd werd, gezamenlijk met

het reisgoed van Webster verdwenen tijdens een schipbreuk van de « City of Boston » in Jan. 1870. Om dit verhaal kracht bij te brengen publiceerde Trubetzkoi den brief van Girault over dit onderwerp. Maar, tot nu toe faalden alle pogingen om het bestaan van een rijke Amerikaanse verzamelaar Webster uit Kentucky te bewijzen. Trubetzkoi liet een van zijn munten aan de « Hermitage » over.

Steunend op de versie dat 5 munten naar Warschau verzonden werden, verwees Trubetzkoi naar Saburov, maar de brieven die door hem openbaar bekend gemaakt werden, brachten uit dat Saburov, niet zeker was van het juist aantal. Temeer, de brieven van Stroganov en de prins van Hessen wijzen aan dat Kankrin zelf verschillende malen het fantastisch verhaal der munten vertelde. In zijn brief van 1868 vermeldt Stroganov de geruchten over de matrijzen van 1825 die in het geheim goed te Sint Petersburg bewaard werden.

In 1874 gaf een bekende numismaat van St. Petersburg, J. Iversen 2 tinnen afdruksels van oorspronkelijke matrijzen uit de verzameling van A. F. Bytchkov uit zonder melding te maken van hun herkomst en beschreef de roebel van Trubetzkoi als een vervalsing.

In 1878 publiceerde Koehne een naamloos artikel in het russisch dagblad « Vsemirnaya Illustrazia » waarin hij de datum van zijn eerste uitgave in 1866 herinnerde en Trubetzkoi aanviel met hem te betichten van bedrog. Temeer, liet hij zijn artikel dat eindigde met felle scheldwoorden in de « Revue Belge » van 1879 verschijnen. Maar hij was verplicht zijn herdrukken met een bijzondere nota aan te vullen waarmede hij de lezer op de hoogte bracht dat op het oogenblik wanneer het dagblad in druk was, men op het Ministerie van Financies 5 Konstantijn roebels gevonden had alsmede oorspronkelijke matrijzen, tinnen afdrucken hiervan en sommige desbetreffende dokumenten.

De toestand van Trubetzkoi was nog meer vervelend. Niet zo goed op de hoogte als Koehne en na het lezen van het artikel in de « Revue Belge » gaf hij in Juli 1879 een ander boekje uit waarin hij de « Warschau » versie met de 5 munten en het vernietigen van de matrijzen staande hield en verklaarde dat de munten en de matrijzen die op het Ministerie van Financies gevonden werden een « maaksel » van lateren datum zouden zijn.

De verzamelaar D. F. Kobeke te St. Petersburg, die het ambt van hoofd van de Kanselarij op het Ministerie van Financies tot in 1879 bekleed had en die ongetwijfeld een betrouwbare bron ter zijner beschikking had, publiceerde in 1880 de vondsten in de archieven van het Ministerie alsmede de inhoud van de dokumenten van 1825 en bevestigde aldus de echtheid van de gevonden matrijzen en munten.

In Juni 1879 vroeg Alexander II aan het Ministerie de munten voor zich. Een exemplaar hield hij voor zich, één schonk hij aan de « Hermitage » en de 3 andere gaf hij aan de groot-hertogen Geor-

gii Mikhailovitch en Sergei Alexandrowitch en prins Alexander van Hessen. De matrijzen bleven op het Ministerie tot in 1884 wanneer zij overgebracht werden naar de « Hermitage ». De 17 tinnen afdrucken en tekeningen door Reichel kwamen slechts in 1917 de « Hermitage » binnen.

De verdere lotgevallen van deze munten waren als volgt: Het exemplaar dat aan de « Hermitage » geschonken werd is er nog steeds. Het muntstuk van Alexander II vervulde de « Hermitage » verzameling slechts in 1927 wanneer het verhuisde uit het keizerlijk paleis; sedert 1930 vertoefte het in het Staatsmuseum voor geschiedenis te Moskou. Dit exemplaar is het beste voor wat betreft de uitvoering en de staat van bewaring.

Prins Alexander van Hessen ontving zijn muntstuk in 1880. Dit werd vermeld in zijn « Numismatische-Genealogische Series » van 1889. Het werd in 1914 verkocht op de Mertzbacher veiling te Munich voor 14.350 mark en aangekocht door Virgilius M. Brand, een verzamelaar uit Chicago die op dat oogenblik een ander exemplaar van de Konstantijn roebel (dat later zal vermeld worden) in zijn bezit had, hetwelk hij reeds een jaar vroeger had gekocht. Bij het overlijden van de eigenaar (1926) ging het eerst vernoemd stuk naar zijn jongere broer Horatius Brand die in 1963 stierf. Nog niet lang geleden werd er bekend gemaakt dat in de herfst van 1964 de roebel met letterrand van H. Brand op de veiling te Luzern zal ring verkocht worden.

De groot-hertog Georgii Mikhailovitch ontving zijn muntstuk in 1879 en vermeldde dit voor de eerste keer in 1886; voor de tweede maal in 1890 in het « Boek der munten » uitgegeven onder de regevan Nikolaas I ».

Gelijktijdig met het oorspronkelijk muntstuk werden afdrucken van de onafgewerkte matrijzen en de roebel van Trubetzkoi, die hij na 1886 bemachtigd had, uitgegeven. In 1909 gaf hij de groot-hertog zijn verzameling aan het Alexander III museum (thans het russisch staatsmuseum). In 1917, tijdens wereld-oorlog I, werd uit veiligheid, de verzameling naar Moskou overgebracht. Het oorspronkelijk stuk werd rond 1918 gestolen en op onwettige manier naar Amerika gebracht waar het in het bezit kwam van de weduwe van de groot-hertog. In 1950 werd een gedeelte van de gouden en platina munten en medailles uit de verzameling (die reeds in 1939 werd voorbereid voor de verkoop) op de veiling van Christie verkocht. Het overige van de verzameling werd naar de V.S.A. overgebracht om, na door verschillende personen behandeld, onlangs in het Smithsonian Instituut te belanden.

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE. AFDELING ANTWERPEN

Tentoonstelling: Leopold I in munt en medaille

Begin 1966 werd in de schoot van deze zeer actieve afdeling een tentoonstelling gepland: Leopold I in munt en medaille.

Zaterdag 19 maart werd dan de dag der expositie. Voorzitter P. De Baeck had zijn bureel te Antwerpen, 42 Huidevettersstraat, ter beschikking gesteld.

Heel wat leden zegden hun medewerking toe, onder wie Ere-Voorzitter W. Herssens, Voorzitter P. De Baeck en de Heer Morin het leeuwenaandeel aanbrachten.

Alle munttypen, onder de regering van voornoemde vorst geslagen — zelfs de zeldzaamste — waren er te bewonderen, naast een groot aantal medailles en eretekens. Dit alles, keurig geschikt en genummerd, onder glas voorgebracht.

De opening werd vereerd en opgeluisterd door de aanwezigheid van de Heer Senator De Baeck (Brasschaat) en van de Heer Volksvertegenwoordiger Posson, Schepen van Financiën van de stad Antwerpen.

Deze laatste richtte tot het bestuur woorden van lof en aanmoediging. Te meer, daar heel het opzet het resultaat was van het samenbrengen van het persoonlijk bezit van de leden der afdeling Antwerpen.

Vereisten voorbereiding en uitwerking een intense inspanning, wat het bezoek aangaat, had het wel wat talrijker mogen uitvallen. Zij die kwamen genoten van de kwaliteit en het gehalte van het voorgestelde, met voor- en keerzijde gepresenteerd, ook de grote zeldzaamheden uit de reeks Leopold I — tot grote tevredenheid van de aanwezigen.

Wij noteren hier gaarne een zeer rake opmerking: «Zulke stand ontbrak in de Brusselse Tentoonstelling: Leopold I en zijn tijd».

Het bestuur mocht een afvaardiging ontvangen uit Gent en Leuven. Het was evenwel een zeer gevoelige tegenvaller de meeste aangesloten leden van afdeling Antwerpen niet te zien opdagen. Dat was toch wel het allerminste wat een verkleefd bestuur van zijn leden verwachten mocht.

N. B. de «Gazet van Antwerpen» en «De Nieuwe Gazet» waren ook vertegenwoordigd door een reporter.

Cuypers, A. Te Boelaerlei, 130, Borgerhout.

biedt te koop, afzonderlijk of samen:

muntenkast met 10 schuiven 30/60 à 400 fr.

muntenkast met 4 schuiven à 500 fr.

200 diverse TOKENS U. K. en Canada in goede staat; minimum prijs: 6000 fr.

LES MONNAIES COMMÉMORATIVES D'ANDORRE

Dans le monde numismatique, on fait beaucoup de commentaires sur les monnaies du Conseil des Vallées d'Andorre. Les uns n'en disent pas grand bien, et les autres les apprécient pour leur beauté. Mais là où ils sont d'accord, c'est pour reconnaître que ces pièces ne détonnent pas, bien au contraire, dans un cabinet numismatique.

Depuis de longues années les Andorrais avaient souhaité avoir un numéraire propre, malheureusement en 1863 leur droit régalien avait été cédé à l'Espagne et à la France et ce petit pays n'avait depuis, pas connu de monnaie propre.

Cependant considérant que des prétendants et d'autres (Napoléon IV, Henri V etc.), avaient fait frapper des monnaies dans l'espoir d'en user plus tard, qu'Orllie pour son royaume de la Nouvelle-France frappa des pesos, que Popper fit des pièces de 1 et 5 grammes en Terre de feu, le Syndic d'Andorre voulut, même sans cours légal, avoir ses propres monnaies; c'est un trait d'orgueil national.

Astreints à faire des pièces «de parade» il leur fut loisible d'en soigner la facture car les considérations pratiques qui freinent cette façon de faire n'existaient pas. En 1960, il y eut le magnifique écu au buste de Charlemagne que les Andorrais appellent «Carolus» et

qui sur le marché numismatique vaut déjà plus de trois fois son prix d'émission. Depuis, il y eut deux nouvelles séries ; la première avec le buste de l'évêque d'Urgel, M. S. Benlloch (1864-1926) ; elle comprenait un écu frappé en 3000 exemplaires et des demi-écus frappés en 1200 exemplaires ; les deux pièces sont au millésime 1963. En 1964, au buste de l'empereur Napoléon Ier, il fut frappé 5000 écus et 1200 demi-écus. Enfin, nous attendons 3000 écus et 1200 demi-écus au millésime 1965 et avec la représentation des bâtiments du vieux parlement d'Andorre. Toutes ces pièces sont frappées avec l'accord du co-Prince l'évêque d'Urgel et le bénéfice de leur vente est destiné à améliorer le système scolaire.

Que pouvons nous conclure ? Les monnaies des prétendants frappées jadis et qui ont prêté le flanc également à de nombreuses critiques, sont à présent collectionnées et leur rareté réelle en fait des pièces qui se vendent très cher. Alors achèterons-nous les andorraises maintenant au prix de leur émission ou plus tard lorsqu'elles seront hors prix ?

New York

H. SCHULMAN

Secrétaire-Général : DEWIT, Pierre, 79, Av. Gen. Dumonceau, BRUX. 19
Algem. Sekretaris : DEWIT, Pierre, 79, Gen. Dumonceaulaan, BRUSSEL 19

Bulletin: partie française et rédaction: DE MEY J., 77, Dries, WATERMAEL
vlaams gedeelte: M.J. VANDERMEER, Millisstr., 33, ANTWERPEN.

Cotisation - Bijdrage :

Membre protecteur: 200 fr.		membre :		à verser à		LE MAIRE, P.,
Beschermend lid :		lid :		te storten aan		53, Av. de Broqueville
à BRUXELLES 15 ou au CCP		8460.38		de l'Alliance à Bruxelles.		van het Genootschap te Brussel.
te BRUSSEL 15 of op PCR						

Membres français : correspondance à HERSSENS, Willy, Résidence
 « Ambèrès » 2 rue Gounod, ANVERS.